ЧЫЛА ЭЛЛАСЕ ПРОЛЕТАР-ШАМЫЧ, УШНЫЗА!

Ленин-Сталин паша верч кучедалаш ямде лий!

ВЛКСМ МАР МЫН ОРГАНЖЕ

ГАЗЕТ АК: идалыклан 2 т. 16 ыр. пел ийлан 1 т. 8 ыр.

И. В. СТАЛИН ден В. М. МОЛОТОВ йолташ-шамыч Марий АССР Верховный Совет депутатыш баллотироватлалташ шке согласийыштым пуэнныт

Тенгече кастене телеграф мланна кугу куанымашан уверым конден. Калык-шамычын кугу вождьышо Иосиф Виссарионович Сталин ден тудын ўшан соратникше, совет правительствын главаже Вячеслав Михайлович Молотов Марий Автономный Советский Социалистический Республик Верховный Совет депутатыш баллотироватлалташ шке согласийыштым пуэныт. Сталин йолташ Иошкар-Олинский железнодорожный избирательный округышто, Молотов йолташ—Кужэнгер район Русско-Шойский избирательный округышто баллотироватлалташ келшеныт. Кинде округласе окружной избирательный комиссий-шамыч тенгечак Сталин ден Молотов йолташ-шамычын кандидатурыштым Марий АССР Верховный Совет депутатыш баллотироватлалташ регистрироватленыт.

Марий калыклан путырак кугу честь логалын. Тиде уверым пўтынь марий калык пеш кугу куанымаш дене вашлиеш да социалистический строительствын чыла участкыштыжат производственный кугу нӧлталтмаш дене, шке радамжым кугу Ленин-Сталин партий йыр эше чакрак ушымо дене вашмутым пуа.

В. М. Архипов йолташ—ВКП(б) Обкомын первой секретарь пашам шуктышо

20 майыште ВКП(б) Марий Обкомын Пленумжо лийын. Пленум организационный вопросым ончен ВКП(б) Обкомын первой секретарь обязанностым шуктышо 3. Жадновым паша гыч коранген.

ВКП(б) Обкомын первой секретарь пашам шуктен шогаш Пленум Василий Михайлович Архипов йолташым пенгыдемден.

АРХИПОВ йолташ

В. М. Архипов йолташ 1908 ийыште шочын. 1925 ий марте типографийыште наборщиклан шоген. Тулеч вара Омск оласе горрайкомын секретарьжылан шоген, комсомол пашам ыштен. Тужеч Сибирский крайкомыш куснен. 1934 ий гыч 1936 ий марте ВЛКСМ Курский обком секретарьлан шоген. Тений ВЛКСМ ЦК членлан сайлалтын. Пытартыш ийлаште РСФСР Наркомпросышто кадр отделым вуйлатен.

1938 ИЙ 17 МАЙЫШТЕ ВЫСШИЙ ШКОЛ ПАШАЕНГ-ШАМЫЧЛАН КРЕМЛЕШ ЫШТЫМЕ ПРИЙОМЫШТО

СТАЛИН йолташын ойлымыжо

Йолташ-шамыч!

Наук верч, тудын пеледмыже верч, наук енг-шамычын тазалыкышт верч тостым провозгласитлаш разрешитлыза.

Наукын, тудо наукын пеледалтмыже верч, кудо калык деч торлен ок шого, шкенжым калык деч тораште ок кучо, а калыклан служитлаш ямде, калыклан наукын чыла сенген налмыжым пуаш ямде, кудо калыкым ӧкымлымӧ почеш огыл, а добровольно, охота дене обслуживатла. (Сово кырымаш).

Наукын, тудо наукын пеледалтмыже верч, кудо шкенжын тошто да признанный вуйлатышыже-шамычлан наук жрец скорлупаш, наук монополист-шамыч скорлупаш самодовольно пурен шинчашлыт ок пу, кудо наукын тошто пашаенгже-шамычын наукын самырык пашаенгже-шамыч дене союзыштын смыслжым, значенийжым, чыла вийжым умла, кудо наукын чыла омсажым мемнан элын самырык вийжылан добровольно да охота дене почеш да нунылан наукын парчажым сенген налашышт йӧным пуа, кудо ончыклыкым молодежь кидыште науко деч лиймым признаватла. (Сово кырымаш).

Наукын, тудо наукын пеледалтмыже верч, кудын енже-шамыч, наукышто ыштыше традицийын вийжым да значенийжым умлен да нуным наукын интересшылан моштен кучылтын, туге гынат, тиде традицийын кулжо ынешт лий, кудын тошто традицийым, нормым да установкым, кунам нуно тоштемыт, кунам нуно ончыко каяшлан тормозыш савырнат, кўрыштлаш смелостьшо, решимостьшо уло, да кудо у традицийым, у нормым, у установкым ыштен мошта. (Сово кырымаш).

Наука шкенжын развитийыштыже шагал огыл мужественный енг - шамычым шинча, кудо-шамыч нимогай чаракым ончыде, чыланат тореш лийын, тоштым кўрыштын да уым ыштен моштеныт. Галилей, Дарвин да шуко моло гай наукын мужшо-шамычым чланат шинчат. Мый наукын ик тыгай корифеешыже шогалнем ыле, кудо тидын дене пырля современностьын пеш кугу енже улеш. Мый Ленинын, мемнан учительым, мемнан воспитательым ончыктынем. (Сово кырымаш). 1917 ийым шарналтыза. Российын общественный развитийжын научный анализше негызеш, международный положенийын научный анализше негызеш Ленин тунам выводыш толын: положений гыч лекташ ик корно—Российыште социализмын сенгымашыже. Тиде тудо жапысе наукын шуко енгжылан вучыдымо вывод деч утла ыле. Плеханов, наукын ик выдающий енже, тунам Ленин нерген презрений дене ойлен, Ленин „йўдыген" манын. Моло-шамыч, наукын шагалрак огыл пале енже шамыч, ойленыт: „Ленинын ушыжо каен", тудым иктаж кушко умбакырак шылташ кўлеш ыле. Ленин ваштареш тунам наукын чыла да чыла тўрлӧ енже-шамыч, наукым шалатыше ен ваштареш семын, урмыжыныт. Но Ленин йогымаш ваштареш, косность ваштареш каяш лўдын огыл да Ленин сенген. (Сово кырымаш).

Теве тланда тоштемше наук ваштареш лўдде кучедалше да у науклан корным почшо наук мужын образецше.

Тыгеат лиеш, наук ден техникын у корнышым южгынамже наукышто чылан шинчыме енг-шамыч огыл, а научный тўняште йӧршеш палыдыме енг-шамыч, практик-шамыч, паша новатор-шамыч почыт. Тыште общий ўстел тӧрыштӧ Стаханов ден Папанин йолташ-шамыч, научный тўняште палыдыме енг-шамыч, учоный степеньдыме-шамыч, шке пашаштышт практикышт шинчат. Стаханов ден стахановец-шамыч промышленность шотышто шкеныштын практический пашаштышт наук ден техникын пале енже-шамычын установитлыме нормыштым, тоштемше семын, сўмырал шуэныт да действительно наук ден техникын требованийжылан соответствующий у нормо-шамычым пуртеныт,—тиде кӧлан пале огыл? Папанин ден папанинец-шамыч ийын коштшо ий ўмбалне шкеныштын практический пашаштышт эртен кайшыла посна нелылык деч посна арктика нерген тошто представленийым, тоштемше семын сўмырал шуэныт, да действительно наукын требованийжылан келшышым, уым установитленыт,—тиде кӧлан пале огыл? Стаханов ден Папанинын наукышто новатор, мемнан передовой наукын енже-шамыч улмыштым кӧ отрицатлен кертеш?

Теве адак „наукышто чудеса" могай лиеш.

Мый наука нерген ойленам. Но наука тўрлӧ лиеш. Мыйын ойлымо наука передовой наука маналтеш.

Мемнан передовой наукын пеледалтмыже верч!

Передовой наука енг-шамычын тазалыкышт верч!

Ленинын да ленинизмын тазалыкышт верч!

Стахановын да стахановец - шамычын тазалыкышт верч!

Папанин да папанинец-шамычын тазалыкышт верч! (Сово кырымаш).

Н. М. Шверниклан 50 ий

ВЦСПС президиумын первой секретарьже—Николай Михайлович Шверниклан 20 майыште 50 ий темын. Ленин—Сталин партийын ўшан эргыжлан—тале большевик-революционерлан 50 ий темме кечышне ВКП(б) Центральный Комитет, ВКП(б) Московский ден Городской Комитет-шамыч, ВЦСПС Президиумыш саламым колтеныт.

Казахстан калыкын поэтше Джамбулым наградитлыме

Казахстан калык поэтын—Джамбул Джамбаевын литературный пашажлан 71 идалык теммым палемден, СССР Верховный Совет Президиум лўмын Указым луктын. Тиде Указ почеш тале мурызо Джамбул Ленин орден дене наградитлалтын.

42

26 июнь—РСФСР ден МАССР Верховный Советыш сайлыме кече

Марий Республикысе пашазе, колхозник, служащий да тунемше-шамычын погынымашышт РСФСР Верховный Совет депутатыш первой кандидатлан кугу СТАЛИНЫМ да тудын лишыл соратникше-шамычым— В. М. Молотовым, К. Е. Ворошиловым, М. И. Калининым, Л. М. Кагановичым, Н. И. Ежовым, А. А Андреевым, А. А. Ждановым, А. И. Микойаным да В. Я. Чубарым выдвигатленыт

Сталин—первой кандидат

20 май гыч колхозлаште, предприятийлаште, учебный заведенийлаште предвыборный погынымаш шамыч эртаралташ тӱгальыч. Нуно колхозник ден пашазе, служащий да тунемше-шамычын кугу пайремышкышт савырненыт.

Чыла предвыборный совещанийлаште Марий Республик шемер-шамыч Российский Советский Федеративный Республикын Верховный Совет депутатыш кандидатлан тӱнясе шемер калыкын вождьшым **Иосиф Виссарионович Сталиным** выдвигатлат.

Сталин мемнан эл ӱмбалне, чумыр тӱня ӱмбалне Маркс—Энгельс—Ленин знамям кӱш нӧлден. Сталин вуйлатыме почеш мемнан партий калыкын чыла тушманже-шамычым кырен шалатен толеш. Тудын вуйлатымыжэ почеш мемнан эл тӱняште эн куатан элыш савырнен. Мемнан элыште социализм йӧршын сеҥен. Ленин—Сталин партий вуйлатыме почеш ыштыме чыла сеҥымашым мемнан Сталинский Конституциеш шӧртньӧ буква дене возен шындыме.

Сталинын лӱмжӧ тӱнясе пролетариатлан эн шерге. Сталин — чыла шемерлан шӧртньӧ кече. Сталин—йоча-шамычын эн поро, эн йӧратыме ачашт. Мемнан верч тудо йӱдшӧ-кечыже тырша.

Садланак мемнан республикысе чыла шемер-шамычын ойышт икте: „**Ме Сталин верч!**"

Сталин йолташ дене пырля калык тудын лишыл соратникше-шамычым—**В. М. Молотовым, К. Е. Ворошиловым, М. И. Калининым, Л. М. Кагановичым, Н. И. Ежовым**, молымат выдвигатленыт.

Партий ден правительствын вуйлатышышт почеш шемер-шамыч РСФСР ден Марий АССР Верховный Совет депутатыш кандидатлан марий калыкын ӱшан эргыже ден ӱдыржӧ-шамычым выдвигатленыт.

Йошкар-Ола железнодорожный избирательный округын шемер представитель-шамычын окружной предвыборный совещанийже. Трибуныштo лесозаводын стахановкаже Гаврилова йолташ выступатла.

Депутатыш кандидатлан— эн сай еҥым

„Трактор" ден „Йошкар кече" колхоз (Сотнур район) член ден единоличник-шамычын тӱшкан погынымаш лие.

Погынымаш РСФСР Верховный Совет депутатыш кандидатлан Йошкар-Ола городской избирательный округ деч ВКП(б) марий обком секретарь пашам шуктышо **В. М. Архипов** йолташым да Марий АССР Верховный Совет депутатыш кандидатлан ВКП(б) Сотнур райком секретарь, колхоз-шамычым пеҥгыдемдаш чот кучедалше Д. П. **Аринархов** йолташым выдвигатлыш.

* * *

„Пашазе" колхозын (Роҥго район) колхозник ден колхозницаже-шамыч да Великопольский ял советысе интеллигенцийын погынымашыже Марий АССР Верховный Совет депутатыш кандидатлан самырык ударницам, ленинский комсомол член, 1915 ийыште шочшо **М. И. Тарасовам** выдвигатлен.

* * *

21 майыште „Онар" колхозышто (Кужеҥгер район) предвыборный погынымаш лие. Погынымаште 400 еҥ лийын.—Таче ме тыште Марий АССР Верховный Совет депутатыш кандидатлан эн сай еҥ-шамычым выдвигатлаш погынен улына. Ме шуко национальностьан совет элысе чыла ӱдрамаш семынак кугу праван да эрыкан улына. Кызыт мый зажиточно да культурно илем. Садланак Марий АССР Верховный Совет депутатыш кандидатлан Сталин йолташым выдвигатлем,—манеш йытын звеневодка стахановка Г. И. Аблинова йолташ.

Марий АССР Верховный Совет депутатыш кандидатлан **И. В. Сталин, В. М. Молотов, Н. И. Ежов** йолташ-шамычым, тугак „Марийская правда" газетын отв. редакторжо **А. Ф. Кашников** йолташым погынымаш выдвигатлыш. Нунын деч Кужеҥерский 36 № избирательный округышто йӱклалташ келшымашым пуаш йодеш.

Пашазе-шамычын погынмашышт

„Красный стекловар" завод ден Кужерский механизированный прорабпункт пашазе, служащий инженерно-технический пашаеҥ ден домохозяйке-шамычын РСФСР ден Марий АССР Верховный Совет депутатыш кандидат-шамычым выдвигатлыме лӱмеш погынымаш лие. Погынымаште беспартийный пенсионер, „Красный стекловар" заводын ожнысо пашазыже Пузырников йолташ тыге ойлыш:

—Мый заводышто шуко ий пашам ыштенам, кызыт пенсионер улам. Туге гынат, мый пеш сай илем.

РСФСР Верховный Совет депутатыш кандидатлан мый кугу, йӧратыме вождь **Сталин** йолташым, тудын лишыл соратникше-шамычым: **В. М. Молотовым Н. И. Ежовым** да марий обком секретарь обязанностьым шуктышо **В. М. Архипов** йолташым выдвигатлем,—манеш Пузырников йолташ.

Завод пашазе Ларионов йолташ тыге ойла:

Марий АССР Верховный Совет депутатыш кандидатлан мый мемнан заводын стахановкажым, заводысо стахановский движеньын инициаторжо К. Д. Никонова йолташым выдвигатлем.

Погынымаш РСФСР Верховный Совет депутатыш кандидатлан **И. В. Сталин, В. М. Молотов, Н. И. Ежов** ден **В. М. Архипов** йолташ-шамычым да Марий АССР Верховный Совет депутатыш кандидатлан **К. Д. Никонова йолташым выдвигатлыш.**

Р. М. Мамаев ден А. Н. Пивоваровам выдвигатленыт

21 майыште Нужял кӱртньӧ корно ветке, Йошкар-Ола райтрансторгпит, лесхоз да лестранхозысо пашазе, служащий ден домохозяйке-шамычын предвыборный погынымашышт эртыш. Погынымаште 120 еҥ лийын. Чодра ден сплавсоюз Йошкар-Ола райком председатель Дукин йолташ тыге ойлыш:

— Мый шкенан коллектив деч РСФСР Верховный Совет депутатыш первой кандидатлан мланна зажиточный илышым пушо, чыла шемерын тагже, учительже да вождьшо **И. В. Сталин** йолташым выдвигатлем.

Предвыборный погынымаш РСФСР Верховный Совет депутатыш кандидатлан И. В. Сталин, Л. М. Каганович, стахановка А. Н. Пивоварова йолташ-шамычым, Марий АССР Верховный Совет депутатыш кандидатлан Р. М. Мамаев йолташым выдвигатлыш.

Анна Ефимовна Апаева

Карл Маркс лӱмеш колхозысо (Сотнур ял совет, Сотнур район) колхозник ден колхозница-шамычын да Сотнур МТС служащий ден тракторист - шамычын пырля лийше погынымашышт Марий АССР Верховный совет депутатыш кандидатлан Сотнур МТС-ысе ӱдрамаш тракторный бригадын бригадирже, стахановка, ВЛКСМ член, ВКП(б) членыш кандидат, 1915 ийыште шочшо А. Е. Апаевам выдвигатлышт.

Достойный кандидат - шамыч

Кукмарий ял совет „Ўжара" ден „У йал" колхозышто (Сотнур район) погынымаш лийын. Кок погынымаштыжат колхозник - шамыч РСФСР Верховный Совет депутатыш кандидатлан ВКП(б) Обком секретарь пашам шуктышо **В. М. Архипов** йолташым да Марий АССР Верховный Совет депутатыш кандидатлан „У йал" колхоз председатель Г. Ф. **Федоров** йолташым выдвигатлаш пунчалыныт.

Калыкын пайремже

„Правда", „Динамо", „17 партс'езд", „Челюскин", „Сила", „Урицкий", „Передовик" колхозлаште (Кырык Мари район, Виловат ялсовет) РСФСР ден Марий АССР Верховный Совет депутатыш кандидат-шамычым выдвигатлыме лӱмеш погынымаш пайремла эртыш. Погынымашлаште 574 еҥ лийын.

Предвыборный погынымаш РСФСР Верховный Совет депутатыш кандидатлан 1906 ийыште шочшо, ВКП(б) член, ВКП(б) Обкомын издательстве ден печать отдел вуйлатышыжым **Т. И. Кавалеров** йолташым выдвигатлыш.

Марий АССР Верховный Совет депутатыш кандидатлан Виловатовский 84 №-ан избирательный округ деч 1901 ийыште шочшо, ВКП(б) член, „Марий коммун" газетын редакторжо Николай Алексеевич Семенов йолташым выдвигатлыш.

Шемер-шамычын ойрен колтымо представитель-шамычын предвыборный погынымаш

24 майыште Йошкар-Ола лесотехнический институтын актовый залешыже пеш кугу предвыборный погынымаш эртыш. Тушко Йошкар-Ола городской избирательный округыш пурышо Морко, Сотнур, Звенига районласе да Йошкар-Оласе шемер-шамычын ойрен колтымо представительышт погыненыт. Икте почеш весе мутым налын ойлат да РСФСР Верховный Совет депутатыш первой кандидатлан кугу учитель, вождь **Сталиным** выдвигатлыме нерген колхозласе, учреждений ласе да предприятийласе погынымаш-шамычын пунчалыштым пеҥгыдемдаш йодыт. Иосиф Виссарионович лӱмеш рӱжге сойым кырмаш, „**Кужу ӱмыран лийже у Конституцийын творецше кугу Сталин!**" манын кычкырымаш шергылтеш.

Погынымаш ик йӱк дене Йошкар-Ола городской избирательный округ гыч РСФСР Верховный Совет депутатыш кандидатлан **И. В. Сталиным, В. М. Молотовым, К. Е. Ворошиловым, Н. И. Ежовым, Л. М. Кагановичым, А. И. Микояным, В. Я. Чубарым**, ВКП(б) Обком секретарь пашам шуктышо **В. М. Архиповым** выдвигатлаш, манын пунчале.

2-шо могыр „Ямде лий"

20 МАЙЫШТЕ ПРОВЕРОЧНЫЙ ИСПЫТАНИЙ ТЎҤАЛЕ

ПЕРВОЙ КЕЧЕ

9 час еше шуын огыл гынат, Йошкар-Ола 4-ше №-ан пеле кыдалаш школышко йоча-шамыч пайрем вургемым чиен, чогымалтен толаш тўҥальыч. Чыланат куанэн шыргыжыт. Нунын ушыштышт ик шонымаш—проверочный испытанийым „отлично“ отметке дене сдатлаш.

Тиде школысо 5-ше марий класс кокымшо сменыште тунемеш. Испытаний 11 часлан тўҥалшаш. Садланак занятий тўҥалмеш жапым модын эртарат.

11 часат 12 минут. Звонок йоҥгалте. Чыланат мўкш иге семын рўжге погынен шинчыч. Испытанийыш 100 процент толыныт. Шып шинчат, испытаний тўҥалмым вучат.

Первойак проверочный испытаний кузе эртаралтшаш верген туныктышо Мария Сергеевна Арбузова умылтара. Парт ўмбалнэ ручка ден чернила деч моло нимат уке. Класс кок групполан шелалте.

— Таче 2 час арифметика дене письменный проверочный паша лийшаш. Контрольный пашам пуэм. Вашваш ончалде, умлаш тӧчен план почеш задачым раш ыштыза,—манын туныктышо Мария Сергеевна ныжылгын умылтарыш. Вара кажне тунемшылан польо палемдыман кагазым пуэдыш да 2 группылан кок доскаш кум задаче гыч рушла возен пуыш да марла сайын умылтарыш.

Шып. Чыланат кыртмен задачым ыштат. 30 минут гыч икте почеш весе шке пашаштым туныктышылан намиен пуаш тўҥальыч. 12 час 45 минутлан чыланат пашам пытарышт.—Тачеш мӧнгыда каен кертыда, а эрла консультацийыш толда,—манын увертармек, класс гыч шаланен кайышт. Тыге первой кече эртыш.

* * *

Испытаний организованно эрта гынат, ситыдымашымат ончыктыде ок лий. Занятийым шке жапыштыже тўҥалшаш олмеш, ик класс гыч вес классыш кусаркалымаш лие. Испытаний лийшаш классыште доска, пор лийын огыл. Садланак 12 минутлан вараш кодын тўҥале. Тыгай ситыдымашым кызытак пытараш кўлеш.

П. А. Клюкин.

КУАНЕН ВАШЛИЙЫМ

Моло кече дене таҥастармаште таче утларак куаныме кече. Кузе от куанэ вет испытаний тўҥале, тудо ик ий тунеммым итогла. Садланак 20 май кечым куанен вученам. Школыш эрден эрак толым.

Звонок лие. Чыланат мўкш иге семын классыш чумыргышна. 2 час арифметика дене письменный проверочный испытаний лие. Тиде предметым моло предмет семынак пеш йӧратем ыле. Туныктышо Мария Сергеевна пеш сай умылтарыш. Таче нелым ыжым шиж, з дачым куштылгын решитлышым. Моло предмет денат сайын сдатлаш шонем.

1-ше чырыкыште 6 „посредственно“ отметкем ыле, тиде мыйым йатыр вожылтарен. Утларак кыртмен тунемаш пижмем дене 3-шо чырыкыште 2 посредственно веле кодо, молыжо „хорошо“ да „отлично“. Испытаний годым посредственно отметкым йӧршын пытараш тыршем, вет тудо „плохо“ отметке деке лийшем шога.

Яндубаева Шура.

Йошкар-Ола 4-ше № ан пеле кыдалаш школ, 5-ше класс.

Сўретыште: 4-ше № ан школышто тунемше-шамыч (Йошкар-Ола) испытанийыш каят. Фото Овечкинын.

ИСПЫТАНИИ ИДАЛЫК МУЧКО ТУНЕММЫМ ИТОГЛА

20 май. Жап 9 час. Испытаний тўҥале. Первой урокышто ме марий йылме дене диктантым эртарышна. Йоча-шамыч диктовайымем сайын колышт возат.

Результат тыгай лие: Смирнова Капитолина диктантыште ик йоҥгылышымат ыш ыште, „отлично“ отметкым нале. Капитолина чыла чырыкыштат отлично тунемын. Поведенийжат моло деч поснак сай. Тугак Черняева Саня „отлично“ отметкым налын.

Иванов Валлериан шурген кошташ пеш йӧрата ыле. Иоча-шамыч дене кредалын, пуракым нӧлтен курышталын. Урок годымат толашен шинчен. Варажым тудын нерген „Тунемме верч“ лўман пырдыж газетыш возышна. Тидым Иванов лудын, ушыш нале. Тунемаш чот пиже, шургымымат чарныш. Испытанийыш сай ямдылалт тольо. Тунемме ий мучкат отметкыже эре „плохо“ гына ыльe гын, испытанийын первой кечыштыжак „хорошо“ отметкым налын. Тидлан Иванов пеш куаныш.

А. И. Месяцев.
Йошкар-Ола район, Сенькино тўҥалтыш школ вуйлатыше.

Географий дене отлично кучышым

20 май—испытаний кечедыш-шамыч почеш карт деке лектын отвечаяш тўҥална. Мемнан кокла гыч ныл толын шуо. Тиде кечын кажне тунемшат куанышe ыле. Оҥгыр йўк шоктыш,—чыланат классыш пурен шична. Мемнан 7-ше классыште география дене устно лиеш. Туныктышо йара шинчыше ончыл партыш Богомоловым, мыйым, Веселовым, Красновым шындыш, вара билетысе йолытынат отличнылан сдатлен улына. Могай вет куанымашыже! Первой кечыштак отлично! Моло предмет денат мый отличнылан сдатлаш шонем.

Морозов Леонид.

Арын пеле кыдалаш школ, Морко район,

Митюков Валя отлично сдатла

21 май. Эр. Оҥгыр йўк шоктымек, 4 классыште тунемше-шамыч классыш пурышт.

— Таче марий йылме дене письменный испытанийым ыштена,—туныктышо Смирнова Александра Федоровна каласыш.

— Ме ямдэ улына!—пелештышт тунемше-шамыч.

— Те мыйын лудмем тетрадешда возаш тўҥалыда,—манын Александа Федоровна лудаш тўҥальe.

Ятыр возыктымеҥге каласыш:

— Ну: колыштса, ынде тыгай ойым лудам: „Наций шотышто ССР Ушемыште тўрлӧ калык уло“.

Йужышт кидым нӧлтальыч.

— Ну-ка, Митюков, повторитлен пуян,—туныктышо пелештыш: Митюков Валя раш гына ойлыш. Тудо тунеммаште тале отличниклан шотлалтеш. 20 майыштэ руш йылме дене письменный пашамат отличне сдатлен, 21-ше майыште марий йылме дене отлично оценкым налын. Тыгак тудын йолташыже-шамыч—Никитин Генадий ден Александрова Клавдия испытанийым кок предмет денат отлично кученыт.

Туге гынат, начар тунемше-шамыч улыт. Южышт испытаний годым еҥгын возымыштым ончен возат. Теве Калинина Маргарита шке воктенже шинчыше Ивайкован возымыжо гыч гына возкалэн шинчыш. А шкеже кузе возышашым ок пале. Тиде чылажат тунемаш тыршыдымашым ончыкта.

Йыван Федотов.

Йошкар-Ола район, Кугу Чигашево тўҥалтыш школ.

Папанинец-шамычын лагерышт Москошто

Москосо Политехнический музейыште интересный выставке „Папанинец-шамычын лагерышт“ почылтын. Тушто „Северный полюс“ советский полярный станцийын чыла оборудованийже (1.500 наре экспонат-шамыч) улыт.

Кугу зал покшелне пушеҥге да гипс дене ыштыме „ий“ ўмбалне палатке шога, тушто папанинец-шамыч иленыт. Воктенже—кок бамбуковый мачт (вара)-шамыч шогат. Нунын ўмбалне йошкар шовыч шамыч—Совет Ушемын государственный флагше да Ленин портретан знамя шогат. „Лумыш“ ечым, кольмым, ломым шогалтыме. Ведра кия. Палатке вес могырышто — карта (лўмын ыштыме тер). Тудын ўмбалне—кочкыш продуктан кок бидон. Йол дене пўтырмӧ велосипедный прибор шога, тудын дене папанинец-шамыч аккумуляторым зарядитленыт. Изиш ӧрдыжтырак — знаменитый мардеж вакш — полярный электростанций. Палаткыш пурымо воктенак метеорологический будко шога, тушто—наблюдений списке журнал.

Чылажымат путырак келшышын, естественно ыштыме, выставкыште улметымат мондет. Ала кушто палатке воктенак, метеорологический будко воктене Папанин, Федоров, Ширшов улыт шонет, палатке кӧргыштӧ радиоаппарат ўмбак пўгырнен Кренкель радиограмым пуа шонет: „Чыла порядкыште. Юго-западышкыла каена. Широта...“

Тиде залыштак папанинский палаткым почын ончыктымаш уло. Палаткын кӧргыштыжӧ ныл койко, Кренкельын радиоаппаратурым шындыме ўстелже, будильник, тўрлӧ инструмент, Кренкельын тамака шупшмо трубкаже улыт.

Пырдыж кутышеш витрине-шамыч улыт. Тушто папанинец-шамычын вургемышт кеча, кочкыш продуктым, кочкыш шолдымо ате-шӧрым, научный оборудованийым оптымо. Туштак аварий лийшаш жаплан 10 кече кочкаш ситыше продуктым оптымо нарта шинча. Теве чапле кочкыш-шамыч: таблеткылаште борщ, ковыштан шўр, пурса шўр, кокымышо кўмыж—чыве да моло вольык шыл дене ыштыме котлет, шпик, шере кочкыш. Нунылан лўмынак ыштыме сукарам папанинец-шамыч поснак чот йӧратеныт. Тиде сукараште 35 процентше шыл, канфет да „С“ витаминан сыр. Витрин воктен—кухньо. Тыште 75 тўрлӧ наре предмет-шамыч улыт: кеҥежым вўд шолтымо, телым ий левыктыме чайник, тўрлӧ кугытан каструль-шамыч, Папанинын ий ўмбаланак йӧндарен ыштыме лампе, металлым левыктыме миске-шамыч улыт.

Кок витриныште полярный вургем-шамыч кечат. Тыште папанинец-шамычлан ыштыме суконный да брезентовый брюко-шамычым, коваште дене ыштыме брюко-шамычым, коваште денак ыштыме жилет-шамыч (кудым Папанин посна чот йӧратен) улыт. Советский полярник-шамычын йолчиемышт: коваште чулка, портышкем, посто „тапочка“, кем шамыч интересный улыт.

„Северный полюс“ станцийын научный оборудованийже посна витриным налын шога. Тыште йогымо скоростьым висыме орава, гидрологический лебедка, вурс тоя, планктонный сетке, барометр, Ширшовын лабораторийже улыт. Федоровын паша ыштыме прибор-шамыч койыт: температурым эреак палдарен шогышо темограф, хронометр, координатым палыме магнитный теодолит, нелыт вийым висыме гравитационный маятник, моло прибор-шамыч.

Радио ден электрооборудованийын 100 наре экспонатышт кугу верым налын шогат. Тушто аварийный радиостанций, ўстембалан шындыме электролапочка, инструмент шторм годым пудыргышо „Рекорд“ репродуктор улыт. Радиоаппарат воктене аппаратный журнал кия. Тудым почын пыштыме. Шторм лийме дене ий пудыргымо годым, 1 февральыште возымо радиограмме коеш.

Изирак витриныште папанинец шамычын оружийышт, охотничий ўзгарышт кия. Кусныл коштшо ий ўмбалан Папанинын лўймӧ ош маска коваште ўмбалне 3 винтовка, 4 револьвер да ава маска ден кок маска игын вуй коркашт кият.

МУЧАШ 4-шэ МОГРЫШТО.

Суретыште: Помар кыдалаш школын 8-ше классыштыже тунемше-шамыч. Шола гыч пурлашке: Гатауллин Г., Казаков Илья, Судаков Илья. Нуно оборонный пашаште эн активне участвоватлат.

„Н—212“ самолетын шаланымыже

18 майыште Франц Иосиф Младе гыч пӧртылшӧ „Н—212“ самолет Архангельск лишне улшо аэродром гыч тарва нымыже годым аварийыш логалын. „Н—212“-н бортыштыжо авиотрядын начальникше Бабушкин йолташ, самолетын командирже Мошковский йолташ, первой пилот Глущенко йолташ, молат—чылажэ 16 еҥ лийыныт. Кынел каймеке ик мотор паша ыштымым чарнен да тул пижын. Пилот самолетым ӱлыкӧ виктарен. Самолет младеш перныменге адакат уэш йужыш кӱзен каен, вара эҥерыш камбозын, ятыр жап гыч пурен каен.

Катастрофа годым Совет Ушем Герой М. С. Бабушкин йолташ, инженер И. И. Жутовский йолташ, экспедицийын врачше Е. М. Россальс йолташ да механик К. А. Гурский йолташ коленыт. Кодшо кок еҥын капыштым водолаз-шамыч эше муын огытыл.

Чоҥештымаште лийше моло участник-шамычышт ранитлалтыныт. Нуныпан пеш вашке медицинский полышым пуымо. Кызыт нунын тазалыкышт марда шотан.

Аварийын причиныжым терглаш Главсевморпуть начальникын заместительже Шевелев йолташ миен.

СССР Совнарком колышо-шамычым государствын оксаже дене тояш да нунын ешыштлан кугемдыме размер дене пенсийым пуаш пунчалын.

* * *

22 майыште 6 шагатат 15 минутыштο Москошто „Н—212“ самолет аварий годым трагический колышо СССР Верховный Совет депутат—Совет Ушем Герой Михаил Сергеевич Бабушкин ден инженер Иосиф Израилевич Жутовскийын капышт толын шуын.

9 шагатыште М. С. Бабушкин ден И. И. Жутовскийын капыштлан кремацийым ыштыме. Жап шуыде колышо йолташ-шамычым шарныме лӱмеш О. Ю. Шмидт йолташ ойлен.

11 шагатат 30 минут гыч М. С. Бабушкин ден И. И. Жутовскийын ломыжыштын урно дек пураш калыклан омса почылтын. Первой почетный караулышто Совет Ушем Герой О. Ю. Шмидт, И. Д. Папанин йолташ-шамыч шогеныт. Почетный караул каждне 5 минут гыч алмашталтеш.

М. С. Бабушкин ден И. И. Жутовскийлан 40 тӱжем наре москвич пытартыш долгым пуен.

Траурный процессий Ново-Девичий шӱгарла дек каен.

Колышо - шамычым пытартыш корнышкышт лу тӱжем дене москвич-шамыч ужатеныт. Шӱгарлаште траурный митинг лийын. Митингыште Совет Ушем Герой О. Ю. Шмидт йолташ колышо-шамычым шарнен выступатлен.

Урно-шамычым нишылашке пуртен шынденыт да колышо-шамычын фамилийыштым возыман мрамор оҥа дене петыреныт.

Папанинец-шамычын лагерышт Москошто

Залыш пурымаште резиновый пуш ден байдарке улыт.

Зал пырдыжеш герой-полярник-шамычын: Водопьяновын, Спиринын, Молоковын, молынат фотографийыштым, ий ӱмбалне илыме посна эпизод-шамычымончыктышо сӱрет-шамычым пыжыктыме. Гидрологический проба налмым ончыктышо, Гренландский теҥыз лишне келгытым висыме результатым ончыктышо, Полярный бассейнын гидрологический разрезшым, ийын кайме корно пундашын могай улмыжым ончыктышо карт-шамыч, молат улыт.

Столицийыште илышешамыч выставкым кугу интерес дене ончат. Школ, высший учебный заведений да тӱрлӧ учреждений-шамыч деч Политехнический музейыш экскурсий дене мияшлан пеш шуко заявке пура. ТАСС.

Марий йылмын у алфавитше нерген

Тений марий йылмын у алфавитше ден у орфографийжым ыштыме нерген проектым лукмо ылье. Проект руш йылме веҥызеш ышталтын. Тиде проектым РСФСР Просвещений нарком П. Тюркин йолташ пеҥгыдемден. Ынде проект огыл, а закон лие. Чыла книга, газет-шамыч тиде у орфографий да алфавит дене лекташ тӱҥалыт. „Ямде лий“ газетат тачысе номыр гыч у алфавитыш кусна.

У алфавитыш молан куснымо

Коммунистический партийын Ленинско-Сталинский национальный политикшым пеҥ ыдын илышыш пуртен шогымыжо дене марий калык элысе чыла калык ден пырля эре ончыко кая. Социализм ыштымаште мемнан кугу сеҥымашнам Сталинский Конституций шке страницыштыжэ иктышлен возен. СССР-се чыла калык-шамыч озанлыкыштым, социалистический содержанийан, национальный форман культурыштым виянден толыт.

Марий калыкын ончыко каймыштым Марий АССР Конституциеш пеш раш возымо. Элым социалистически индустрияндымаш, ял озанлыкым коллективлымаш, культурный фронтышто висаш лийдымын ончык каймаш — марий калыкын экономикше ден илыш-йӱлажым вож гычак весемденыт. Тидын денак письменность писын виянгеш, марий литературный йылме поен толеш.

Тидын дене марий йылмыште кугу вашталтыш лийын шога. У, интернациональный мут-шамыч йылмышке пеҥгыдын да келгын пурен толыт. Тыгай мут-шамычым у семын возымем мемнан тӱрлӧ йоҥылыш деч, нелылык деч коранга. У алфавитым пуртымо дене марий йоча-шамычлан руш йылмым тунемашышт ятыр каныльлык ышталтеш.

Марий алфавитыш пуртымо вашталтыш

Ожно марий йылмыште „Е“, „Ю“, „Я“, буква-шамыч уке ыльыч. Общий мут-шамыч тӱрлын возалтыныт. Теве „Ленин“ мут „Лэнин“ возалтын. „Революция“ мутым „рэвольуци“, „револьуцо“ „рэвӧлӱцӧ“, „революций“ манын возеныт. Тыгай примерым шуко кондаш лиеш.

Икташ кок ий ожно марий йылмыште „Ц“, „Ф“, „Х“, „Щ“, буква-шамыч лийын огыт ул. „Ц“ возышаш олмеш „ТС“ возалтеш ыле. „Х“ олмеш „К“ возалтын, „Щ“ олмеш „шч“ Ц, Ф, Ц, Щ буква - шамыч вараже виеш омсам кырен пурымо семынак марий йылмыш шеҥын пурышт. Буржуазный националист-шамыч нуным пуртымо ваштарэш чот шогеныт гынат, садыгак сеҥен кертын огыт ул.

Е, Ю, Я буква-шамыч тыгак кок буква дене ончыкталтыныт, мутлан „е“ олмеш „йэ“, „ю“ олмеш „йу“ але „ьу“, „я“ олмеш „йа“. Нине йӱк-шамычын согласный почеш шогымышт годым, согласныйым пушкыдемден каласышашлан кажне кана мягкий знакым шындаш логалын (пионьэр, рэвольуционьэр, молат).

„Э“ буквам марий йылме гыч луктын шумо огыл. Мут да слог тӱҥалтышыште (гласный почеш) йотированный огыл „э“ шокта гын, „э“ буквам возыман, мутлан: эр, эре, эрге, эҥер, шуэм, руэм, пуэм, куэм, уэмдэн, уэш, аэроплан.

Адак марий йылмыш твердый знак (Ъ) пурталтын. Пеҥгыде согласныйым „е, ю, я“ деч ойрен каласышашлан лийын, нуно деч ончыч Ъ шындалтеш, мутлан: объект, подъезд, пӧръеҥ, Азъял, Петъял, молат.

Теве вашталтыш-шамыч тыгай улыт. Луго-восточный марий йылмысе вашталтыш-шамыч нерген тылеч посна „Марий Коммуна“ газетын 22-шо майыште лекше номырыштыжо лудса.

ГРАНИЦЕ ВЕС ВЕЛНЕ

Китайский самолет-шамыч Японский ола-шамыч ӱмбалне

20 майыште пеш эрдене китайский самолет - шамычын эскадрильыже Японийын юго-западыштыла улшо Нагасаки, Фукуока, Сасебо олалашке да моло пункт шамыч ӱмбаке чоҥештеныт. Китайский летчик-шамыч тыште шуко листовка-шамычым кышкеныт. Самолет-шамычым мӧҥгӧш чоҥештен каймышт годым военный корабльласе зенитный орудий гыч лӱйылтыныт. Чоҥештен коштмаш 6 час жап шуйнен, да пеш сайын эртен: летчик-шамыч нимогай эҥгекыш логалде Китайыш пӧртылыныт.

Тиде чоҥештымаш уло тӱнялан китайский авиацийын японский авиаций деч ӱлно улдымыжым, тудын японский ола-шамычым бомбардироватлен кертмыжым ончыктен.

Китайский летчик-шамыч адак шке родиныштлан преданный улмыштым да шке калыкын независимостьым да эркыкше верч кучедалмаште мучашдымын лӱдымылыкыштым адакат ик кана ончыктеныт.

Лагерыште канаш тӱҥалыт

Ме кызыт испытанийым кучена. Вашке тунемме ийна пыта, кеҥеж каникул шуеш. Тений каникулым веселан эртараш шонэна. Тунемше-шамыч тӱшкан пӧгынен олыкыш, чодраш кошташ тӱҥалына. Васильев, Смирнова, Удалова пионер лагерыште канаш тӱҥалыт.

Савельев Н. ден Павлов Иван.

Сотнур район, Петъял пеле кыдалаш школ.

Ямде лий полшыш

Ошламучаш тӱҥалтыш школышто тунемме пашам начар шындыме нерген да йоча-шамыч коклаште хулиганстве шарлыме нерген мемнан ик деткорна возен ыле.

Ме тиде серышым Йошкар-Ола РОНО вуйлатышылан колтышна. Терген нал мек деткор серыш чыныш лектын. Ошламучаш тӱҥалтыш школышто дисциплиным пеҥгыдемдышашлан РОНО могырым мерым ыштыме манын РОНО вуйлатыше увертара.

Физкультур хронике

11-ше майыште Кузнеч ялеш Кузнеч пеле кыдалаш школысо ден Тошто-Торъял кыдалаш школ пеленсе волейбольный команде-шамыч соревнованийым эртарышт. Кум команде лийын. Соревнованийыште Тошто-Торъял волейбольный команде сеҥен.

18-ше майыште Изи-Корамас школ площадкеш (Морко район) Арын пеле кыдалаш школ ден Изи-Корамас пеле кыдалаш школын волейбольный команде-шамыч соревнованийым эртарышт.

Л. Морозов.

Арын пеле кыдалаш школ, Морко район.

Колым шукемдем

Мый эҥер воктек миен, йандар вӱдыштӧ кол модмым ончаш путрак йӧратем.

Ик кана мый эҥерыш волышымат, шуко колым кучышым. Тудо колым тунамак тошкем шеҥгелсе пӱаш колтышым. Тулеч вара мый изи ерыш кол модмым ончаш коштам.

Семенов Ивук.

Роҥго район, Шуар-Сола тӱҥалтыш школ.

МЕМНАН АДРЕС: Йошкар-Ола, Марий АССР, Совет пӧрт, 25-шэ №-ан пӧлем, „Ямде лий“ редакций. Телефон: Совет пӧртын коммутаторжо, 82-шо №.

Ответственный редактор— К. А. ЛЕНСКИЙ.

Уполн. Марлита № А—492.

Йошкар-Ола Маргосиздатын 1-шэ типографийже